



BVD / SBP

- rapportage over internationale ontwikkelingen
feiten en achtergronden die van belang
kunnen zijn voor de binnenlandse veiligheid

A89/11 CO:2103225

25 mei 1989

TRAUMA VAN 1956 BEHEERST POLITIEKE KLIMAAT IN HONGARIJE

De hervormingsgezinde vleugel binnen de communistische partij van Hongarije (HSWP) heeft onlangs afgerekend met het tijdperk-KADAR, door de voormalige partijleider ook zijn laatste functies - het CC-lidmaatschap en de erefunctie van partijvoorzitter - te ontnemen. Tegelijk wordt grote ernst gemaakt met politieke hervormingen, die zullen leiden tot de invoering van een meerpartijensysteem. De Hongaren hebben zo in korte tijd een nieuwe "volkssport" ontdekt. Bijna dagelijks worden politieke partijen, onafhankelijke vakbonden, milieu-organisaties, etc. opgericht. Er kan met recht gesproken worden van een zinderend politiek klimaat.

De politieke euforie wordt echter getemperd door het trauma van 1956, toen Warschaupact-troepen op hardhandige wijze een einde maakten aan een gelijksoortige hervormingsgezinde beweging. Nu de politieke hervormingen op veel punten reeds verder reiken dan die in 1956, groeit bij veel Hongaren de vrees opnieuw teruggefloten te worden. Met in het achterhoofd de ervaringen van toen, steekt vooral de angst voor verraad uit eigen gelederen steeds vaker de kop op.

TRAUMA VAN 1956 BEHEERST POLITIEKE KLIMAAT IN HONGARIJE

Met het met pensioen sturen van Janos KADAR, sloot het Centraal Comité van de Hongaarse communistische partij (HSWP) op 8 mei jl. een tijdperk van 33 jaar af, dat gekenmerkt werd door een - weliswaar strak geleid - economisch hervormingsbeleid, gebaseerd op een politiek van nationale consensus. Met zijn adagium "wie niet tegen ons is, is voor ons" slaagde KADAR, die aan de macht kwam door het Warschaupact-ingrijpen van 1956, erin het aanvankelijke wantrouwen bij zijn landgenoten weg te nemen, zodat gewerkt kon worden aan een voor het Oostblok ongekeerde liberale koers.

KADAR kon zich evenwel nooit geheel bevrijden van de smet van 1956 en het is dan ook zijn tragiek dat hij in de nadagen van zijn politieke loopbaan het slachtoffer is geworden van een beweging die notabene uit hetzelfde Kremlin afkomstig is, dat hem drie decennia eerder op de kussens bracht. Nu blijkt ook dat de gebeurtenissen van het najaar van 1956 bij veel Hongaren lange tijd verdrongen, doch zeker niet vergeten of verwerkt zijn. De heftige discussie over het karakter ervan (contra-revolutie of volksopstand), het eeerherstel van de toenmalige politieke leiders, uitmondend in de herbegraving van de geexecuteerde partijleider Imre NAGY op 16 juni a.s., de heroprichting van tal van politieke partijen die de vrucht waren van die roerige dagen: al deze zaken tonen welke actualiteit 1956 nog heeft in het Hongarije van 1989.

Tegen deze achtergrond is het begrijpelijk dat bij alle huidige politieke hervormingen, de angst voor een herhaling van 1956 voortdurend en nadrukkelijk meespeelt in het politieke leven. Met argwaan wordt dan ook gekeken naar de gedragingen van de conservatieve krachten in de Hongaarse Communistische partij. Vanuit die hoek werd toentertijd immers aan het Warschaupact het alibi verschaft om in te kunnen grijpen.

De hervormingsgezinde vleugel binnen de HSWP heeft het behoudende deel van de partij weggewerkt uit het centrum van de macht, doch dit betekent niet dat de haviken geen machtsfactor meer zouden vormen in het Hongaarse politieke krachtenspel. De voornaamste spreekbuis van de orthodoxe partijleden vormt momenteel de Ferenc Munnich Society. De oprichting van talrijke nieuwe politieke groeperingen in Hongarije - ondanks het ontbreken van een wettelijk kader voor een meerpartijenstaat* - bracht ook de hard-liners er vorig jaar november namelijk toe zich in een politieke beweging te verenigen, die de naam meekreeg van een niet bepaald hervormingsgezinde communist uit het Hongaarse verleden. De FMS strijdt voor behoud van de verworvenheden van het communistische systeem en zet zich - in weerwil van haar eigen bestaan - fel af tegen de creatie van een meerpartijenstelsel.

Ook op andere wijze heeft ultra-links, zoals de behoudende communisten in Hongarije worden aangeduid, zich georganiseerd. Zo bestaan er de Associatie van Hongaarse Verzetsstrijders en Anti-fascisten en de Vriendschapskringen van de Arbeiderswacht. Momenteel wordt er met name vanuit de FMS gestreefd naar bundeling van deze geestverwante groeperingen in een zogenaamd Links Front ("Bal Front").

*Het ontwerp van een Wet op de Politieke Partijen is onlangs gepubliceerd. Daarin wordt op geen enkele wijze een bijzondere positie voor de HSWP vastgelegd.

Ook binnen de communistische partij hebben de kampen zich georganiseerd. Nadat eerder de hervormingsgezinde vleugel zich manifesteerde als een eenheid, onder aanvoering van de "motoren" van de nieuwe Hongaarse koers, Reszo NYERS en Imre POZSGAY, werd 6 mei jl. de oprichting bekendgemaakt van een Marxistisch Centraal Platform (MCP). Deze "bonders" binnen de HSWP worden aangevoerd door Robert RIBANSZKI, voormalig persoonlijk secretaris van Janos KADAR. Het Platform, dat volgens RIBANSZKI werd opgericht om tegenwicht te bieden aan de hervormingsgezinde vleugel in de partij, is met name gekant tegen de invoering van een meerpartijstelsel in Hongarije. Zijn beginselverklaring wordt gekenmerkt door grote ongerustheid en frustratie over de huidige ontwikkelingen in Hongarije.

De toon van de verklaringen van de FMS, de andere ultra-links organisaties en ook het Platform verraad naast ongerustheid ook een grote mate van strijdvaardigheid om de "verworvenheden van het socialisme" te behouden. Toen er in februari van dit jaar berichten in de Hongaarse pers verschenen over dreigementen die geuit waren jegens leden van nieuwe oppositionele organisaties als het Hongaars Democratisch Forum (MDF), de Socialistische Partij (MSZDP), de Small Holders Party, etc., gingen de verdenkingen dan ook onmiddellijk in de richting van ultra-links. Dit werd nog versterkt door de vondst van pamfletten, ondertekend door "Het Comité van de FMS voor de Zuiverheid van het Publieke Leven", waarin geageerd werd tegen de hervormers in de HSWP. Daarnaast ontvingen leden van de Alliantie van Vrije Democraten (SZDSZ) dreigbrieven die waren ondertekend door een onbekende groepering die zich tooide met de naam "Het Rode Front".

De meeste opschudding tot nu toe veroorzaakte het bericht dat er onder de gestaalde kaders "dodenlijsten" zouden bestaan van pol rici, vakbondsmensen, etc. die uit de weg geruimd zouden worden als het tij zou keren. Met name vertegenwoordigers van de FMS werden daarop in de Hongaarse pers ter verantwoording geroepen en zagen zich genoodzaakt in alle toonaarden te ontkennen dat gewerkt zou worden aan het opzetten van een gewapende eenheid.

Hoewel vertegenwoordigers van de oppositie desgevraagd lieten weten zich niet ongerust te maken over dergelijke berichten, klonk door hun antwoorden heen toch weer de ongerustheid die te herleiden is tot de ervaringen van 1956 en die nog steeds een sterke stempel drukt op het politieke leven in Hongarije. Het parlementslid Laszlo CZOMA verwoordde deze angst aldus: "onze geschiedenis bewijst dat het einde van iedere hervormingsbeweging tot op heden werd gemarkeerd door galgen".